această conştiinţă, fenomenul s'a putut petrece şi invers, adică după pers. 1-a sing. să se formeze pers. a 3-a plural: *ei iesc(ŭ)*. Se ştia că pers. 1-a sing. şi a 3-a pl. *(eu sânt — ei sânt)* sunt la fel. Când a început să se folosească forma *eu iesc(ŭ)* la pers. 1-a sing., forma a trecut şi la pers. a 3-a plural: *ei iesc(ŭ)*.

Forma *ei sunt* se foloseşte în aceleaşi cazuri ca *eu sunt, noi suntem, voi sunteţi*.

MIRCEA ZDRENGHEA

ELEMENTE ROMÂNEŞTI IN LIMBA TURCĂ

Problema raporturilor linguistice ale Românilor cu popoarele vecine şi conlocuitoare, din punctul de vedere al influenţei româneşti, a fost studiată, mai ales în ultimele două-trei decenii, şi mai ales pentru unele limbi, cu multă competenţă; o expunere sintetică a stadiului actual al cercetărilor în acest domeniu se cuprinde în cap. *Vecinii* din monumentala lucrare a lui Sextil Puşcariu, *Limba română*, I. *Privire generală*. Bucureşti, 1940, p. 256 ş. u., unde se dau suficiente indicaţii bibliografice[1]); la acestea ar mai fi de adăugat, pentru dialectul Armenilor din Ardeal, studiile lui V. Bogrea, *Glose româneşti în patronimicele armeneşti din Ardeal"*, în „I-âiul Congres al filologilor români" — Bucureşti, 1926, p. 54 ş. u. şi H. Dj. Siruni, *Cuvinte româneşti în dialectul Armenilor din Ardeal*, în „Ani", I (1936), vol. II, p. 82—90, iar pentru graiul Ciangăilor, Jryö Wichmanns, *Wörterbuch des ungarischen Moldauer Nordcsángó und des Hétfalner Csángódialekts nebst grammatikalischer Aufzeichnungen und Texten aus dem Nordcsángódialekt*, publ. de Balint Csüry şi Artturi Kannisto. Helsinki, 1936 (Lexica Societatis Fenno-Ugricae, IV).

[1]) Despre românismele din limba turcă, scrie: „Foarte mic e numărul cuvintelor româneşti în turceşte: *boyar* „boier", *kalaraş* „curier", *mukan* „cioban din Ardeal (mocan)", *mamaliga*, *dalavere* „transacţie" (=*daraveră*, care, la rândul lui e decalcat după turcescul *alışveriş)* şi alte câteva" (p. 318).

BDD-A14878 © 1948 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:05

Despre influenţa limbii române asupra celei turceşti s'au scris, în ultimii ani ai secolului trecut, două studii: al lui Dr. Franz Miklosich, *Die slavischen, magyarischen und rumunischen Elemente im türkischen Sprachschatze* (Sitzungsb. d. Kais. Ak. d. Wiss. in Wien, Phil.-hist.-Classe, Bd. CXVIII, V), Wien, 1889 şi Gustav Meyer, *Türkische Studien, I. Die griechischen und romanischen Bestandteile im Wortschatze des Osmanisch-Türkischen* (Sitzungsb. d. Kais. Ak. d. Wiss., Philos.-hist. Classe), Wien, 1893. Numărul elementelor româneşti identificate de aceştia în limba turcă este într'adevăr foarte mic. Fr. Miklosich relevează printre altele: m a s a „Speisetisch" (<*masă,* p. 10); vezi şi proverbul turcesc *keçi masayı atlar, oğlak evi,* care pare traducerea literală a proverbului românesc *Capra sare masa, iada sare casa* (v. rev. *Limba Română* — Istanbul, I (1943), Nr. 5, p. 8).

Incercând să prezinte un tablou integral al cuvintelor româneşti împrumutate de limbile balcanice, Dr. Giorge Pascu, în *Rumänische Elemente in den Balkansprachen,* Genève, Leo S. Olschki, 1924 (Biblioteca dell'Archivum Romanicum, Linguistica, Serie II, vol. 9) utilizează, pentru limba turcă, cele două studii amintite mai sus, însă în mod cu totul arbitrar. Şi anume, G. Pascu consideră un mare număr de cuvinte latine drept româneşti, sau „latino-române" *(lateinisch-rumänische),* cum le numeşte el, pe baza cărora stabileşte etimologii de cele mai multe ori fantastice. După cum, de ex., îl derivase pe v. bulg. *cesari,* bulg. *car* din forma reconstruită rom. **ţeasare*<lat. *Caesar,* tot aşa, bazat pe materialul furnizat de G. Meyer, derivă turc. *tavla*< mr. *staulă* (<*stabula*>ngr. τάβλα nr. 371); turc. *îstorpa, istropa*< mr. **stropă* (>lat. *stropha,* nr. 377); turc. ar. *fusat, fisat*<mr. *fusate,* dr. *fsat,* „sat" (nr. 203); turc. *kasr*<mr. *castru* (nr. 70); turc. *furunğu*<mr. *furnigi* (der. din *furn*+suf. turcesc *-ağı !,* nr. 201); turc. *iskemle, iskemni*<mr. *scamnu* (<*scamnum*>ngr. σκαμνί, nr. 347), etc.[1]).

[1]) In loc de orice comentariu, cităm cele spuse de marele balcanist danez Kr. Sandfeld în critica făcută lucrării lui Pascu, în stu-

BDD-A14878 © 1948 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:05

Un studiu sistematic şi complet asupra acestei probleme, aşa cum a făcut de pildă Th. Capidan pentru limbile albaneză şi bulgară[1]), dela Miklosich şi Meyer încoace, după câte ştim, nu s'a întreprins. O consultare atentă a numeroaselor dicţionare turceşti păstrate în Arhivele Statului, ar duce la rezultate surprinzătoare. In câteva din aceste documente, publicate de H. Dj. Siruni[2]), am întâlnit câteva cuvinte româneşti neînregistrate până acum de lexicografii limbii turceşti, pe care le redăm mai jos:

balta (pl. *baltalar*)[3])<*baltă: ande olan göller ve* b a l t a l a r *ve mevadd-ı-sa'ire bündan akdem Eflak nizamına mê'mur hala cebecibaşı Elhac Mehmed zeyde mecdehn ve molla ta'in Ahmed...* („In privinţa lacurilor, b ă l ţ i l o r şi a altora aflate acolo, s'au

---

blemer. Copenhaga, 1926: „După cum vedem, Pascu nu se sfieşte să întoarcă lucrurile cu totul deandoaselea şi să schimonosească cu totul tabloul influenţei pe care româna a exercitat-o asupra vocabularului celorlalte limbi balcanice" (cit. după recensia dlui Şt. Bezdechi din *DR*, IV –2, p. 1286; cf. şi Kr. Sandfeld, *Linguistique balcanique. Problèmes et résultats*. Paris, 1930, p. 64.

[1]) *Raporturile albano-române*, în DR, II, 468 ş. u.; VII, 151 ş. u.; *Raporturile lingvistice slavo-române, I. Influenţa română asupra limbii bulgare*, în DR, III, 129 ş. u.

[2]) Colecţiile de documente publicate de H. Dj. Siruni, pe care le-am consultat, sunt: *O năvălire necunoscută a bandelor turceşti în Ţările Române la 1769. După documente turceşti din Arhivele Statului*. Extras din „Revista Arhivelor", Tom. IV—1. Bucureşti, 1940; *Acte turceşti privitoare la hotarele dunărene ale Ţării Româneşti*. Extras din „Revista Arhivelor", Tom. V—1. Bucureşti, 1942; *Haşmetlù, Pe marginea titulaturii Domnilor români în cancelaria otomană*. Extras din „Hrisovul", II (p. 139—202). Bucureşti, 1942; *Culegere de facsimile pentru Şcoala de Arhivistică. Seria turcă*. Fasc. I (Nr. 1—28) de H. Dj. Siruni. Bucureşti, Cartea Rom., 1943 *(Colecţiile Arhivelor Statului)*.

[3]) In transcrierea textelor turceşti respectăm notaţia turcă actuală, pe care am adoptat-o şi în citarea textelor transcrise de H. Dj. Siruni. Dăm aci literele particulare din grafia turcească actuală, cu corespondentele lor fonetice, aşa cum le-a redat Siruni: *ç* se pronunţă *č*, *c*=*ğ*, *dj*, *ş*=rom. *ş*, *g*=*g(h)*, *ğ*=*γ* grecesc, *ı* (*i* fără punct) corespunde aproximativ rom. *î*, *ö*, *ü*=germ. *ö*, *ü*; *â*, *ê*, *î*, *û*,=*a*, *e*,

BDD-A14878 © 1948 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:05

însărcinat intendentul şef al arsenalelor Elhağ Mehmed — ca să fie sporită gloria sa — numit împuternicit pentru ordinea Ţării Rom. şi molana Ahmed..."; document din 1178 Muharrem 13 (= 14 Iulie 1764), publ. în *Acte turceşti privitoare la hotarele dunărene ale Ţ. R.*, p. 9 şi pl. II, r. 1—2, şi în *Culegere de facsimile*, doc. 11 r. 5 şi planşa resp.). — Cuvântul, probabil de origine traco-illyră (DA, s. v.), păstrat şi în alb. *bal'tε*, a trecut din română în ngr. βάλτα, βάλτη, βάλτος „Lache, See, Teich" şi chiar sub forma μπάλτα. „Das Wort ist allgemein verbreitet, aber unter der zweiten Form (βάλτα, βάλτος)" (G. Murnu, *Rumänische Lehnwörter im Neugriechischen mit historischen Vorbemerkungen*. München, 1902, p. 34). Cuvântul ngr. μπάλτα n'a putut da turc. *balta*, el însuşi fiind un împrumut literar de circulaţie restrânsă (cf. şi Ladislas Gáldi, *Les mots d'origine néo-grecque en roumain á l'époque des Phanariotes*. Budapest, 1939, p. 19). Derivatul *băltină* a intrat şi în bulg. *baltina* (Capidan, DR, III, 153, 230); **moşiye** (pl. *moşiyeler*)<*moşie: Silistre nazırını ... serrişte ittihaz eylediği kırkar hatve mahalların ân âsl ve tabî' olmayub aherlerin* kadimi moşiyelerini *mahza tezvirat ile zabt* ... („Nazârul Silistrei ... a căutat pretexte şi, bazându-se pe nişte simple minciuni, a ocupat cei 40 de paşi prevăzuţi şi a ocupat vechile moşii ale altora ..."; document din 1177 Rebiül-evvel 1 (=20 Iulie 1763), publ. în *Culegere de facsimile*, doc 10 şi pl. resp. şi *Acte turceşti*, p. 13 şi pl. III r. 2 şi 3; tot aici pl. I, r. 3). — Cuvântul românesc, derivat din *moş* (Tiktin, DRG s. v.), a intrat şi în bulg. *mošija* şi der. *moşijerin* (Capidan, DR III, 232) şi în ngr. μουσία „domaine" (Lad. Gáldi, *Les mots d'origine néo-grecque*, p. 18).

Pe cale literară au pătruns unii termeni administrativi, precum: **vornik**<*vornic*, care a intrat şi'n ngr. βόρνικος „gouverneur" (cit. după G. Meyer, *Neugr. Stud.*, II, 74—79, de G. Pascu, *Rum. El. in den Balkansprachen*, p. 18; cf. şi L. Gáldi, *op cit.*, p. 18); **loğofet**<*logofăt;* cuvântul a intrat şi'n graiul Ciangăilor (cf. BL, VIII, 177); **ispatar**<*spătar*, cu *i* protetic[1]); **ves**

[1]) Cuvintele străine care încep cu două sau mai multe consonante, sunt adoptate de limba turcă, ca şi în ungureşte, cu *i* sau *ı*

BDD-A14878 © 1948 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:05

tiar<*vestiar, vistier;* **ustolnik**<*stolnic,* cu *u* protetic; cuvântul a pătruns şi'n ngr. στόλνικος (cit. după G. Meyer, *Neugr. St.,* II, 74—79, de G. Pascu, *op. cit.,* p. 18); **komis**<*comis: Der-i-dövlet-i-mekine ârz-i-daî'i-i-kemine bu dir ki civer-i-Yerkökide*[2]) *vaki' memleket-i-Eflak*[3]) *metropolidi Liğor*[4]) *ve Rımnik ve Buze*[5]) *piskoposlari ve* boyaranından *Kostantin* Ban *ve Dimitraşko* Vornik *ve Pırvul* Vornik *ve Mihal* Loğofet *ve Toma* loğofet *ve Dimitraki* Ispatar *ve Bade* vestiar *ve Kostantin Isterian* vestiar *ve Kostantin Katarci kolçar ve Istefanaki* ustolnik *ve Radul* komis *nam* boyarlar...' („Grigorie, mitropolitul Ţării Româneşti aflătoare în apropierea Giurgiului, episcopii Râmnicului şi Buzăului şi boierii Constantin Ban

---

protetic, cf. mai jos *Istefanaki* „Stefanachi", *Isterian* „Sterian", *Istefan-voyvoda* (v. *Haşmetlù*, p. 182), *Iskerlet* „Scarlat" *(Culegere de facs.,* 7).

[2]) *Yerköki, Yergöghi* sau *Yergöi,* numele sub care apare Giurgiu în doc. turceşti, înseamnă „rădăcină de pământ, sfeclă" (cf. Siruni, *Acte turceşti,* p. 6 şi *O năvălire necunoscută,* p. 62).

[3]) Pl. *Memlekeiten* („cele două ţări") era numele ce se dădea celor două Principate. Pentru denumirea Ţărilor Româneşti, v. *Haşmetlù,* p. 151—153.

[4]) Pentru felul cum apar numele de persoane româneşti în documentele turceşti, v. în deosebi *O năvălire necunoscută,* p. 31 ş. u.

[5]) Merită să fie relevat felul cum apar numele de localităţi româneşti în documentele turceşti: *Bukreş* şi *Bükreş* (=Bucureşti; *Culegere de facsimile,* doc. 4, 5, 7), *Tirğoişte* (=Târgovişte, *ib.,* doc. 12), *Piskulipure* (=Piscul lui Iepure. *ib.,* doc. 5), *Kadrarosan* (=Căldăruşani, *Acte turceşti,* p. 9), *Kakami* (=Căcămeiul, *ib.,* p. 9 şi 34, *Marcnan* (=Mărgineni, *ib.,* p. 9), *Çokeşt* (=Ciocăneşti, *ib.,* p. 10 şi 34), *Boça* (=Borcea, *ib.,* p. 10), *Moşte* (=Mostiştea, *ib.,* p. 10 şi 36), *Kiriva-Gölü* (=Criva, *ib.,* p. 18), *Kale-Ban* (=Calea Banului, *ib.,* p. 7 şi 19), *Ului* (=Urluiu, *ib.,* p. 39), *Filodorin* (=Florentinul, *ib.,* p. 27 şi 35), *Valen* (=Văleni, *O năvălire,* p. 23 şi 62), *Tutrakan* (=Turtucaia, *ib.,* p. 38), apoi *Galaçoi, Çupelniça, Podliça (Acte turceşti,* p. 10, 19 şi 35), *Kolça, Olteniça, Dunariça (O năvălire,* p. 32, 39, 54) pentru: Gălăţuiul, Ciupelniţa, Podliţa, Colţea, Olteniţa, Dunăriţa (cu *ţ*>*č*, cf. Fr. Miklosich, *Die slavischen, magyarischen u. rumunischen Elemente im türkischen Wortschatze,* p. 25). Nume de localităţi neidentificate: *Nikorine (Acte turceşti,* p. 10 şi 38), *Ralet (ib.,* p. 10), *Oiaş (ib.,* p. 10), *Ruluniè-Bogazi* şi *Şulni (ib.,* p. 19).

BDD-A14878 © 1948 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:05

şi Dimitraşcu vornic şi Pârvul vornic şi Mihail logofăt şi Toma logofăt şi Dimitrache spătar şi Badea vistier şi Constantin Sterian vistier şi Constantin Catargi clucer şi Ştefanache stolnic şi Radul comis şi alţi boieri au venit în faţa şedinţei sacre..."; document din 1177 sfârşitul lui Muharrem (=1—10 August 1763), publ. în *O năvălire necunoscută,* p. 22—24 şi planşa dela p. 23, şi *Culegere de facsimile* doc. 8 şi pl. resp.).

In sfârşit, tot aici e locul să relevăm câteva cuvinte româneşti pătrunse în limba Turcilor şi Tătarilor din Dobrogea, pe care le-am întâlnit în cele câteva pagini de folklor tătăresc şi turcesc din Pervelia (jud. Constanţa), pe care le-a publicat I. Dumitrescu în primele volume din *Analele Dobrogei* — Constanţa: tăt. **babî:** rom. *babă* (pronunţat *babî* în judeţele Constanţa şi Tulcea, v. ALR I, vol. II, h. 196, punctele 679, 986 şi 988):

Bâr babî bacârar
Giumlé alemni şacârar

(„O babă strigă / Şi toată lumea se adună"; ghicitoarea a 20-a *(Cântecul hogii la geamie),* în *Anal. Dobr.,* III (1922), p. 314). Cuvântul a trecut dela noi şi'n graiul Ciangăilor (cf. BL, VIII, 177); turc. **doctor:** *doctor; Aman, doctor, geanâm geghirâm, doctor* („Vai, doctore, sufletul şi ficatul meu, doctore", într'un *Cântec turcesc,* în *Anal. Dobr.,* II (1921), p. 262); turc. **malai:** *mălaiu:*

Alailen
Malailen
Bir top sarailen
Ne istersân?

(„Mătuşă / Cu mălaiu / Şi cu un pumn(?) de palate / Ce vrei?", în jocul turcesc *Alailen, malailen,* publ. în *Anal. Dobr.,* III (1922), p. 314). Cuvântul românesc a fost împrumutat şi de Unguri şi Bulgarii din Bănat (Capidan, DR, III, 225); tăt. **German:** *German:*

Vai, cudai, curtar bâzni
Şu Germanân colândan

(„Vai, Doamne, scapă-ne pe noi / Din mâinile Germanilor", în *Anal. Dobr.,* II (1921), p. 261; *ibid.,* în notă, colecţionarul spune

BDD-A14878 © 1948 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:05

că: „In loc de *Germanân,* e mai bine zis *Alemanân,* cuvântul adevărat cu care numesc Tătarii pe Germani"); tăt. **Mocan:** *mocan:*

Bâr chicichene duchean
Işi tolî Mocan

(„O prăvălie mică / Plină toată de Mocani", în ghicitoarea a 54-a *(Cutia cu chibrituri),* în *Anal. Dobr.,* III, p. 381); cuvântul, după cum se ştie, a intrat şi'n ung.: *mokány;* tăt. **nani:** *nani:*

Capânân şeci şiltârai
Şelebânân cozi ghiltârai
Şelebân, nani (refren)

(„Veriga uşii se sgâlţâie / Ochii celui drag sclipesc / Nani, dragul meu", în *Anal. Dobr.,* II, p. 264; *ibid.,* nota 2: „*Nani* are acelaşi înţeles al românescului „nani", când se leagănă copiii").

Acelaşi I. Dumitrescu, în nişte *Insemnări despre Tătarii din Pervelia,* publicate în *Analele Dobrogei,* II (1921), p. 116, vorbind despre poreclele pe care şi le dau Tătarii între ei, citează *aeroplan,* dată unuia căruia îi tot plăcea să vorbească despre aeroplanele ce le-a văzut în timpul războiului. Un individ mititel de statură şi îndesat, era poreclit *„mormoloc".*

Materialul prezentat în paginile de mai sus este, firește, cu totul incomplet. Anchete linguistice făcute printre Turcii şi Tătarii dobrogeni, cercetarea colecţiilor de folklor, examinarea atentă a dicţionarelor şi a fondului extrem de bogat de documente turceşti păstrate în Arhivele Statului ar da la iveală lucruri noi şi importante, atât pentru turcologie cât şi pentru cultura română, deopotrivă.

VLADIMIR DRIMBA

PARALELE SINTACTICE ŞI FRAZEOLOGICE TURCO-ROMÂNE

In *Bulletin Linguistique,* VI (1938), p. 237—238, Leo Spitzer releva *Quelques parallèles turcs pour des phénomènes syntaxiques roumains,* în trei note sugerate de cartea savantului da-

BDD-A14878 © 1948 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:05 LUJ